

Q&A thema 1: Alles wat je moet weten over de Kaderrichtlijn Water

Kaderrichtlijn water (KRW)

Wat is de Kaderrichtlijn Water (KRW)?

De KRW is een Europese richtlijn die schoon water wil garanderen voor mens en natuur. Het biedt een kader voor de bescherming van oppervlaktewater en grondwater. Het doel is dat wij en toekomstige generaties beschikken over schoon water.

Wat zijn de belangrijkste doelstellingen van de KRW?

De KRW stelt doelen voor chemische stoffen (zoals metalen en pesticiden), gebaseerd op de gezondheid van planten, dieren en mensen. Zo mogen mensen niet te veel vervuiling binnenkrijgen tijdens zwemmen of bij het eten van vis. Ook zijn er ecologische doelen, waarbij vissen, waterinsecten en waterplanten centraal staan. Water moet helder zijn, met een gezonde visstand en een rijkdom aan waterplanten. Er mag niet te veel fosfor en stikstof in het water zitten, omdat dit meren kan veranderen in 'groene soep' en sloten kan bedekken met kroos. Stikstof- en fosfornormen ondersteunen de biologie, de waterplanten en de vissen. Deze kunnen worden gezien als indicatoren voor de waterkwaliteit.

Waar komen deze doelen en normen vandaan?

De Europese Commissie heeft doelen vastgesteld voor gevaarlijke stoffen die in alle Europese wateren worden aangetroffen, zoals cadmium, kwik en bepaalde pesticiden. Voor andere stoffen, die alleen in specifieke landen voorkomen, moeten die landen zelf normen opstellen.

De biologische doelen voor natuurlijke wateren zijn ook Europees afgestemd. Bijvoorbeeld, de doelen voor waterplanten en vissen van een natuurlijke langzaam lopende beek op zandgrond in Nederland zijn vergelijkbaar met die in België, Duitsland, Denemarken en Ierland.

De KRW biedt best veel flexibiliteit. Wateren hoeven niet altijd hun natuurlijke staat te bereiken. Sommige wateren kunnen worden aangemerkt als "sterk veranderd" vanwege bijvoorbeeld veiligheidsdijken. Hoewel de natuurlijke loop van rivieren niet overal kan worden hersteld, moet worden gestreefd naar een zo natuurlijk mogelijke inrichting van wateren, zoals het aanleggen van vistrappen bij een dam. De doelen voor sterk veranderde waterlichamen zijn door waterbeheerders

aangepast aan de situatie, binnen bepaalde grenzen. Naast sterk veranderde waterlichamen hebben we ook kunstmatige waterlichamen. Die zijn door de mens gegraven, zoals onze sloten. Die hebben eigen doelen, die zijn afgeleid van mooie sloten die we al hebben

Hoe worden de doelen vastgesteld en wie werkt ze uit?

De doelen voor vissen en planten in natuurlijke watertypen zijn opgesteld door ecologen van kennisinstellingen en waterschappen, in opdracht van het Rijk. Daarna zijn ze afgestemd met andere EU-lidstaten. Bijna alle wateren in Nederland zijn echter sterk veranderd of kunstmatig. Binnen Nederland zijn de doelen voor regionale wateren opgesteld door de waterschappen en formeel vastgesteld door de provincies. Rijkswaterstaat stelt de doelen voor grote rivieren en het IJsselmeer vast, waarbij de minister van IenW de formele goedkeuring verleent.

Waterschap

Wat is de rol van het waterschap in het verbeteren van de waterkwaliteit?

Waterschappen meten de waterkwaliteit van verschillende wateren om een goed beeld te krijgen van de aanwezigheid van stoffen en de onderwaternatuur. Ze meten bijvoorbeeld stikstof en fosfor in het water en monitoren de aanwezigheid van waterplanten en visgemeenschappen. Waar de waterkwaliteit onvoldoende is, voeren waterschappen maatregelen uit, zoals het aanleggen van natuurvriendelijke oevers of vispassages, het ecologisch schonen van sloten of het beperken van lozingen, indien zij daar bevoegd toe zijn. Daarnaast hebben waterschappen een rol in toezicht en handhaving.

Hoe beïnvloedt de KRW het regionale waterbeheer en hoe zijn agrariërs hierbij betrokken?

Het verbeteren van de waterkwaliteit is ook van belang voor de landbouwsector. Het nemen van maatregelen om bijvoorbeeld emissies te verlagen is onderdeel van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Dit zijn bovenwettelijke (vrijwillige) maatregelen die boeren kunnen nemen om de waterkwaliteit te verbeteren. Een uitdaging hierbij is het bepalen van de impact van individuele maatregelen op de algehele waterkwaliteit in een groter watersysteem (het zogenaamde KRW-waterlichaam).

Hoe hangen landbouw en KRW-doelen samen?

De doelen die het meest relevant zijn voor de landbouwsector hebben te maken met ecologisch ondersteunende parameters (zoals stikstof en fosfor) en

chemische stoffen in het oppervlaktewater (zoals gewasbeschermingsmiddelen en biociden).

Meten en Monitoren

Hoe wordt de waterkwaliteit gemeten en welke normen worden gehanteerd?

De KRW legt de nadruk op het ecologisch goed functioneren van wateren. Ecologische doelen voor algen, macrofauna, waterplanten en vissen worden per waterlichaam gemonitord. Ook worden ecologisch ondersteunende parameters, zoals nutriënten, zuurstof, zuurgraad en chemische stoffen (zoals gewasbeschermingsmiddelen, PFAS en medicijnresten), gemeten, omdat deze invloed kunnen hebben op het waterleven.

Zijn de normen overal in Nederland hetzelfde?

Voor chemische stoffen wel. De normen voor biologie en de ondersteunende parameters, zoals N en P, zijn afgestemd op de draagkracht van het watersysteem en de functies die het systeem vervult. Zo zijn de natuurwaarden en het doel voor een beek anders dan voor een kanaal met scheepvaart.

Hoe worden de doelen vastgesteld en wie werkt ze uit?

Dit hangt sterk af van de doelen. Voor enkele prioritaire stoffen, zoals gewasbeschermingsmiddelen en PFAS, worden de doelen door Europa bepaald.

Hoe worden meetpunten voor de waterkwaliteit gekozen?

Voor elk KRW-waterlichaam wordt een representatief meetpunt geselecteerd, gebaseerd op de kennis en ervaring van het waterschap over het functioneren van hun watersysteem.

Naast het meten, wat doet het waterschap nog meer?

Het waterschap voert onder andere maatregelen uit voor de inrichting van het watersysteem, zoals het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en vispassages en het extensiever maaien van waterplanten. Ze gaan ook in gesprek met de landbouwsector om bovenwettelijke maatregelen te stimuleren in gebieden waar de waterkwaliteit nog onvoldoende is.

Welke technologieën en methoden worden gebruikt voor monitoring?

Bijna alle metingen van waterschappen zijn gebaseerd op de 'klassieke' methode van het nemen van watermonsters, die vervolgens in een laboratorium worden geanalyseerd op de aanwezigheid van verschillende stoffen in het water. Daarnaast experimenteren waterschappen, in samenwerking met het midden- en

kleinbedrijf (MKB), binnen de context van de Topsector Water, met nieuwe meetmethoden zoals sensoren. Ook wordt steeds vaker DNA-technologie gebruikt voor waterkwaliteitsonderzoek.

Feiten en Fabels

Stelling: Geen enkel waterlichaam voldoet aan de KRW-doelen.

Ja en nee. Wanneer je alle chemische stoffen en andere doelen optelt, kom je op ruim 100 parameters per waterlichaam. Ruim driekwart van deze doelen wordt al gehaald, maar er is altijd wel minstens één parameter die niet voldoet. Hierdoor lijkt het alsof bijna 100% van de wateren niet voldoet in Nederland, terwijl de meeste chemische stoffen al aan de norm voldoen. Gelukkig kijkt de Europese Commissie wel beter naar hoe de wateren er echt aan toe zijn. De biologische parameters, zoals waterplanten en vissen, zijn in een vijfde tot de helft van de waterlichamen op het juiste niveau. Voor stikstof en fosfor voldoet ongeveer de helft van de oppervlaktewateren aan de norm. We zijn er zeker nog niet, maar het gaat beter dan vaak wordt gedacht.

Stelling: Het is niet haalbaar om alle doelen in 2027 te behalen.

Het wordt beter als alle beloofde maatregelen worden uitgevoerd, maar het is onwaarschijnlijk dat alle doelen in 2027 worden behaald. Sommige factoren liggen ook buiten onze invloed, zoals niet schoon water dat de grens overkomt. Ook kunnen rivierkreeften veel schade aanrichten in bijvoorbeeld sloten die vol stonden met krabbescheer en andere mooi waterplanten. In die gevallen kunnen we in 2027 verantwoording afleggen aan de Europese Commissie, de KRW is best flexibel, mits we kunnen aantonen dat we er alles aan hebben gedaan.

Stelling: Nederland wil het beste jongetje van de klas zijn en stelt daarom hogere waterdoelen dan andere landen, die vervolgens niet worden gehaald.

Het is niet zo dat Nederland hogere waterdoelen heeft vergeleken met andere landen. Biologische doelen zijn vergelijkbaar voor vergelijkbare wateren in Europa. Nederland hanteert voor stikstof en fosfor zelfs soepelere normen dan veel andere landen. Dat is ook logisch, omdat we aan het einde van stroomgebied liggen. Duitsland hanteert veelal wat strengere normen voor fosfor in oppervlaktewater. Echter, in België zijn de stikstof normen voor beken soepeler dan voor vergelijkbare wateren bij ons. Dat komt omdat zij die normen niet hebben gebaseerd op de vissen en planten in de beek, maar alleen kijken naar de effecten van afwenteling naar de zee. Maar omdat zij de doelen voor de planten en vissen ook moeten halen, zullen ze met stikstof verder omlaag moeten dan de norm die ze nu hanteren.

Stelling: In de buurlanden wordt op een andere manier gemeten, wat voordeliger is voor boeren dan in Nederland.

Voor het oppervlaktewater kiest Nederland voor het meten van de zomer-gemiddelden voor totaal-fosfor en totaal-stikstof, omdat deze de beste relatie

hebben met de biologische parameters. Duitsland gebruikt een jaargemiddelde en andere landen meten soms de opgeloste fractie. Deze verschillen maken dat de normen niet altijd goed vergelijkbaar zijn, maar dit werkt niet per se nadelig voor Nederlandse boeren.

Stelling: De meetpunten zijn niet altijd juist geplaatst om iets te kunnen zeggen over de invloed van de landbouw.

De meetpunten voor de KRW zijn representatief geplaatst om een integraal beeld te krijgen van alle belastingen, niet alleen van de landbouw, maar ook van bijvoorbeeld rioolwaterzuiveringen. Daarnaast zijn er andere meetnetten, zoals voor de Nitraatrapportage, om de specifieke bijdrage van de landbouw te meten.

Stelling: “Er zijn verschillen in nutriëntenormen tussen Duitsland en Nederland.”

Zo is in Duitsland de norm voor stikstof ruimer dan voor Nederland. Niet eerlijk lijkt dat op het eerste oog. Echter, zo wordt in Nederland stikstofgehalten in het oppervlaktewater getoetst voor het zomerhalfjaar (april t/m september), omdat dit voor de aquatische ecologie van belang is. In Duitsland worden stikstofgehalten op het gehele jaar, dus inclusief winterperiode, getoetst. En de uitspoeling van stikstof in de winterperiode is nu eenmaal hoger, en de opname door waterplanten juist lager. Als je dat in beschouwing neemt komen de verschillende normen juist weer goed met elkaar overeen.

Stelling: “Nederland zet nationale koppen op de uitvoering van de KRW.”

De Europese Commissie denkt eerder het tegenovergestelde. Zo heeft Nederland heel ruim gebruik gemaakt van de mogelijkheid om wateren als sterk veranderd of kunstmatig te beschouwen. Bovendien hebben we heel veel uitzonderingen toegepast op de vereiste om de doelen al in 2015 te halen. Met beide zijn we koploper in Europa. Maar we staan er achter en verdedigen dit.